

Grieh jednostranosti

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

Upravo mi je pod ruku došla (što došla, masno sam je platio!) knjiga Josepha Ratzingera, *alias* pape Benedikta XVI., *Isus iz Nazareta*. Na jednom mjestu u knjizi autor se pita: Što je Kraljevstvo Božje? Je li to novi život koji živimo u vjeri? Je li to Crkva? Je li to djelovanje Krista među nama? I jedno i drugo i treće, a zapravo ni jedno ni drugo ni treće – naravno, ako svaku od tih tvrdnji uzmemo samu za sebe. Jer ako Kraljevstvo Božje shvatimo na bilo koji od navedenih načina, izmiče nam cjelina, a cjelina je bitna.

Ili da vam dam još jedan primjer. Je li otac koji se odriče nasljedstva u korist svoje djece dobar, nesebičan, brižan i velikodušan ili je pak pametan, lukav, prepreden? Odriče li se nasljedstva zato što želi dobro svojoj djeci više nego samom sebi ili zato da sa svojom djecom može i nakon podjele imovine održati dobre odnose, kao bi za sebe osigurao njihovu brigu kad onemoća? To su skolastička pitanja, da ne kažemo čisti sofizmi. Činjenica je da iz razboritosti slijedi dobrota, a iz dobrote razboritost, pa razborit čovjek donosi dobre odluke – odluke koje su dobre i za njega i za ljude oko njega. To je paradoks ljudske egzistencije: ne možemo činiti dobro drugima, a da ne činimo dobro sebi niti možemo činiti zlo drugima, a da nam se zlo na ovaj ili onaj način ne vrati.

Bitna je, kao što rekoh, cjelina. Nakon mnoštva misaonih pravaca u 19. stoljeću koji su htjeli sav svijet staviti pod istu kapu, bilo da je to kapa ekonomije (Marx), nagona (Freud), volje (Nietzsche, Schopenhauer) ili nečeg trećeg, u prošlom se stoljeću sve više počeo njegovati holistički pristup, kako u životu tako i u znanosti. Kemija više nije podijeljena na "kućice" (anorganska, organska i fizička kemija), nego se sve više govori o ujedinjenoj kemiji, o integralnom pristupu u znanosti: imamo neki konkretan problem (primjerice kao liječiti rak), koji treba rješavati svim raspoloživim metodama i pristupima. "To je kompleksan problem koji zahtijeva interdisciplinarni pristup", postala je krilatica modernog stručnjaka, pa nije čudo da tu rečenici često čujemo i čitamo.

U tom novom, holističkom ozračju jednostranost, uskogrudnost postaje sve više smetnja ne samo razvoju i napretku nego i realnom sagledavanju situacije. To se naročito vidi – eto nas konačno na glavnoj temi ovoga članka – u problemu vrednovanja znanstvenog rada u Lijepoj Našoj.

Nedavno sam u zagrebačkom Tehničkom muzeju priredio izložbu o našem nobelovcu Vladimiru Prelogu. Od tridesetak izložaka samo sam jedan posvetio scientometriji: iz grafikona se lijepo vidjelo

da je Vladimir Prelog tijekom cijelog svog života objavio 420 znanstvenih radova. "To je velik broj", znao sam govoriti posjetiteljima, "jer se kemičar smatra uspješnim ako je u životu bio autor šezdesetak znanstvenih radova."

I što još? Kad bih samo to o Prelogu rekao, što bih rekao? Tih njegovih 420 radova znači mnogo u kontekstu čitavog njegovog opusa, inače znači malo ili ništa. Da, napisao je 420 radova – reći će posjetitelj izložbe – ali evo, vidim, dobio je i Nobelovu nagradu, bio je voditelj jednog od najuglednijih laboratorija u svijetu, prvi je sintetizirao adamantan i uveo organsku sintezu u hrvatske laboratorije... Tek u svijetlu tih činjenica (i mnogih drugih koje ovdje, zbog manjka prostora, ne mogu navoditi) broj od 420 radova dobiva svoje pravo značenje i smisao: Prelog je mnogo radio i mnogo napravio!

No kod nas je nekako drugačije. Znanstveni se radovi pišu ne zato što se nešto otkrilo nego da se zadovolji norma MZOŠ-a jer, zna se, uspješnost se projekta ocjenjuje prema broju objavljenih članaka. Ili – još gore – znanstveni se radovi pišu da bi se zadovoljila patološka potreba za gomilanjem (megalomanija) ili kompenzirao kompleks manje vrijednosti. Zato nam se događa paradoksalna situacija da se vrednovanje znanstvenog rada, prebrojavanjem znanstvenih radova ili navođenjem drugih scientometrijskih pokazatelja, pokazuje i prikazuje kao problem najproduktivnijih znanstvenika, a ne onih naših kolega koji (metaforički ili doslovno) ne rade ništa. I dok se najbolji među nama prepiru oko toga tko je najbolji hrvatski kemičar (kao da je kemija nogomet!), oni najgori samo šute i u miru Božjem čekaju mirovinu.

A to se sve, dragi moji kolege, događa zato jer smo zaboravili da se posao znanstvenika ne može i ne smije sastojati samo u pisanju znanstvenih radova, pa se onda, logično, ni nečiji uspjeh kao znanstvenika i stručnjaka ne može mjeriti samo brojem radova i citata. Sud je istinit samo u nekom kontekstu – uči nas filozofija – pa onda i scientometrijski pokazatelji mogu biti istiniti samo u pravom kontekstu. U kojem kontekstu? U kontekstu sveukupnog opusa nekog znanstvenika ili – gledajući šire – u kontekstu znanstveno-tehnološke razine društva u kojem znanstvenik djeluje. Ako ti uvjeti nisu ispunjeni, svi ti – inače vrlo vrijedni – pokazatelji postaju ono što su skolastičari zvali *flatus vocis* (vjetar glasa), podaci bez značenja i vrijednosti. Eto, to je grijeh koji je izvor svih pogrešaka i sviju zala – grijeh jednostranosti.